

Laki- ja talousvaliokunnan mietintö n:o 26
hallituksen esityksen johdosta laiksi eräiden ranta-alueiden liittä-
misestä Utsjoen kunnassa sijaitseviin tiloihin

Eduskunta on 9 päivänä helmikuuta 1982 lähettänyt laki- ja talousvaliokunnan valmis-
televasti käsiteltäväksi hallituksen edellä maini-
tun esityksen n:o 5. Valiokunta on saanut
perustuslakivaliokunnalta pyytämänsä oheisen
lausunnon.

Asiantuntijoina ovat valiokunnassa olleet
kuultavina hallitusneuvos Seppo Havu ja nuo-
rempi hallitussihteeri Pauli Karvinen maa- ja
metsätalousministeriöstä, ylijohtaja Olavi Syr-
jänen, apulaisosastopäällikkö Olli Paasivirta ja
ylitarkastaja Risto Kärkkäinen sisäasiainminis-
teriöstä, vanhempi budjettisihteeri Mika Lampi-
nen valtiovarainministeriöstä, maanmittausneuvos
Antti Pohjola maanmittaushallituksesta, pii-
ri-insinööri Kalevi Routala Rovaniemen maan-
mittauspiirin maanmittaustoimistosta, osasto-
päällikkö Heikki Karimaa metsähallituksesta,
apulaisosastopäällikkö Antero Oksanen ja laki-
mies Kari Prättälä Suomen Kunnallisliitosta,
varatuomari Salme Sauvonsaari Suomen Kau-
punkiliitosta, suunnittelupäällikkö Esko Repo
Lapin seutukaavaliitosta, kunnanjohtaja Toivo
Suomenrinne Utsjoen kunnasta, Outakosken ka-
lastuskunnan esimies Antti Katekeetta, toimin-
nanjohtaja Timo Hannula Lapin Maakuntaliitos-
ta, varatuomari Esko Ala-Ketola Maataloustuot-
tajain keskusliitosta, pääsihteeri Esko Joutsamo
Suomen Luonnonsuojeluliitosta, toiminnanjohtaja
Veikko Huttu-Hiltunen Paliskuntien Yh-
distyksestä, saamelaisvaltuuskunnan jäsenet Nii-
lo Aikio ja Pekka Aikio sekä professori Mikael
Hidén ja professori Ilkka Saraviita.

Valiokunta on tutustunut kysymyksessä ole-
viin ranta-alueisiin Utsjoen kuntaan syyskuussa
1982 tekemällään matkalla. Matkan yhteydessä
pidetyssä kuulemistilaisuudessa ovat olleet kuul-
tavina Utsjoen kunnan edustajina kunnanval-
tuuston puheenjohtaja ja Outakosken kalastus-
kunnan esimies Antti Katekeetta, kunnanhalli-
tuksen puheenjohtaja Hans Niittyyvuopio ja
kunnanjohtaja Antti Suomenrinne, Utsjoen ka-
lastuskunnan esimies Aslak Ola Aikio, Outa-

kosken kalastuskunnan jäsen Antti Guttorm,
Nuorgamin kalastuskunnan esimies Veikko Gut-
torm ja Kirkonkylän kalastuskunnan esimies
Aslak Järvensivu. Lisäksi on kantansa tilaisuus-
udessa esittänyt lähetystö, johon ovat kuuluneet
Uula Guttorm, Uula Laati, Hans Laiti ja Aulis
Nordberg. Käydyssä keskustelussa ovat käyttä-
neet puheenvuoroja myös eräät muut kunnan
edustajat ja kuntalaiset. Valiokunta on lisäksi
kuullut matkan aikana eräiden kysymyksessä
olevien tilojen omistajia.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että ne
Utsjoen kunnassa suoritetuissa isojakotoimituk-
sissa valtionmaaksi jätetyt Tenojoen ja siihen
laskevan vesistön ranta-alueet, jotka ovat osoit-
tuneet valtion käyttöön tarpeettomiksi, lii-
tettäisiin niiden kohdalla oleviin tiloihin.

Utsjoen kunnassa aloitettiin varsinaiset isoja-
kotoimitukset vuonna 1934. Ensimmäiset iso-
jakotoimitukset rekisteröitiin vuonna 1938 ja
viimeiset 1960-luvun alussa. Vuoteen 1955
mennessä suoritetuissa isojaoissa toimitusmiehet
yleensä hyväksyivät metsähallituksen vaatimuk-
set, joissa esitettiin kaikissa Tenojoen — Uts-
joen vesistön varrella olevia tiloja koskevilla
isojakotoimituksissa ranta-alueen jättämistä val-
tiolle ainakin tilojen metsämaiden kohdalla.
Myöhemmin käytäntö muuttui. Eräissä valitus-
tapauksissa Enontekiön isojaoissa maa-oikeus
katsoi, ettei metsähallituksen vaatimukselle ol-
lut perusteita. Tämän jälkeen metsähallituksen
vaatimuksia ei hyväksytty Utsjoellakaan. Osa
tiloista joutui näin ollen kapean valtion ranta-
kaistaleen erottamaksi vedestä, mutta menette-
lyn muututtua myöhemmissä toimituksissa ei
silloin käsitellyille tiloille enää tätä haittaa
aiheutunut. Näin tilat joutuivat eriarvoiseen
asemaan. Valitusasteessa oikeuskäytäntö oli joh-
donmukainen ja tilojen kohdalla oleviin ranta-
alueisiin kohdistuneet valtion vaatimukset hy-
lättiin.

Edellä selostetuin perustein hallituksen esi-
tyksessä katsotaan, että ranta-alueiden jättämi-

nen valtiolle perustui tilojen kohdalla väärään lain soveltamiseen. Tämän vuoksi ja koska alueilla ei ole valtiolle taloudellista merkitystä, mutta maanomistajille olisi hyödyllistä saada tilansa ulottumaan vesirajaan saakka, ehdotetaan, että ranta-alueet siltä osin kuin niitä ei tarvita valtion tarpeisiin liitettäisiin niiden kohdalla oleviin tiloihin. Liittäminen suoritettaisiin ilman hakemusta ja pääsääntöisesti korvauksetta. Vain virkistyskäytössä olevan tilan osalta ranta-alueesta olisi maksettava valtiolle täysi korvaus.

Valiokunta viittaa yksityiskohtien osalta hallituksen esityksen perusteluihin.

Perustuslakivaliokunta esittää lausuntonaan, että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä edellyttäen, että lausunnon perusteluissa esitetty valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon. Perusteluissaan perustuslakivaliokunta katsoo, että lakiehdotus voidaan säätää tavallisena lakina vain sillä edellytyksellä, että lakiehdotuksessa asianmukaisella tavalla varmistetaan, etteivät edellä mainitussa lausunnossa n:o 7 (1978 vp.) tarkoitetut oikeudet lakiehdotuksen täytäntöönpanon seurauksena tosiasiallisesti kavennu.

Sanotussa lausunnossaan n:o 7 (1978 vp.) hallituksen esityksestä n:o 243 (1976 vp.) Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa suoritettavaa vesialueiden rajankäyntiä sekä kalastamista pohjoisella vesialueella koskevaksi lainsäädännöksi perustuslakivaliokunta lausui, että luon- taistaloudesta huomattavan osan toimeentulostaan saavilla maata omistamattomilla kysymyksessä olevien kuntien asukkailla, joista valtaosa kuuluu saamelaisväestöön, on perinteisesti ollut ja edelleenkin on puheena olevilla vesialueilla sellainen vähintään nautintaperusteisiin oikeuksiin rinnastettava oikeus kalastukseen, jota on sekä ammattikalastuksen että kotitarvekalastuksenkin luontoisena pidettävä sellaisena varallisuusarvoisena etuna haltijalleen, jonka on perustuslakivaliokunnan käytännössä katsottu nauttivan hallitusmuodon 6 §:ssä tarkoitettua omaisuudensuojaa.

Perustuslakivaliokunta toteaa, että käsiteltävänä oleva lakiehdotus ei säätele maa-alueiden omistajien asemaa tai velvollisuuksia omistajina ja että lakiehdotus ei sinänsä loukkaa sellaisia omaisuudenturvaa nauttavia oikeuksia, joita edellä mainitussa lausunnossa tarkoitetaan, koska lakiehdotuksen tarkoituksena on vain erä-

den ranta-alueiden siirtäminen valtion omistuksesta toiselle omistajalle ja koska edellä tarkoitettujen oikeuksien käyttö on oikeudellisesti riippumaton maanomistuksesta eli siitä, kuuluvatko kysymyksessä olevat ranta-alueet valtiolle vai muulle omistajalle.

Perustuslakivaliokunta toteaa kuitenkin, että vaikka tilanne oikeudellisesti ei muutukaan, ranta-alueiden omistajan vaihdoksella saattaa olla sellaisia tosiasiallisia vaikutuksia, jotka on otettava huomioon asian valtiosääntöoikeudellisessa arvostelussa. Lausunnon perusteluissa on katsottu, että jos jollakulla on mm. jokin ennestään oleva ranta-alueeseen kohdistuva nautinto-oikeus, kuten oikeus säilyttää kalastukseen tarvittavaa välineistöä, oikeus ottaa alueelta patotarvikkeita tai oikeus pitää patopaikkaa toisen tilan kohdalla tahi muu sellainen kalastukseen liittyvä oikeus, tulee lakiehdotuksessa varmistaa tällaisten oikeuksien säilyminen.

Laki- ja talousvaliokunta pitää hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä tarpeellisenä. Epäselvyyksien välttämiseksi on kuitenkin lakiehdotuksen 1 §:ään lisättävä uusi 2 momentti, jossa nimenomaisesti todetaan, että uusi laki ei aiheuta muutosta siihen, mitä erikseen on säädetty tai muutoin on voimassa oikeudesta kalastaa 1 momentissa tarkoitettussa vesistöissä. Myös siitä, että kysymyksessä oleviin ranta-alueisiin kohdistuvat erityiset oikeudet säilyvät sellaisenaan kaikilta osin omistajanvaihdoksesta riippumatta, on otettava säännös uuteen lakiin. Valiokunta on ottanut säännöksen lakiehdotuksen 4 §:n uudeksi 2 momentiksi.

Edellä esitettyjen tarkistusten jälkeen on kysymyksessä olevien ylimuistaiseen nautintaan tai muuhun lailliseen perusteeseen nojautuvien kalastusoikeuksien ja liitettäviin alueisiin kohdistuvien erityisten oikeuksien säilyminen asianmukaisesti varmistettu, eivätkä nämä oikeudet tosiasiallisestikaan kavennu sillä tavoin, etteikö asianomaisilla olisi mahdollisuus käyttää nautintaan perustuvaa kalastusoikeuttaan normaalilla, järkevällä ja kohtuullisella tavalla. Näin ollen laki- ja talousvaliokunta katsoo, että lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä eli tavallisena lakina.

Sen perusteella, mitä edellä on esitetty, valiokunta ehdottaa kunnioittavasti,

että Eduskunta hyväksyisi hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen näin kuuluvana:

Laki

eräiden ranta-alueiden liittämisestä Utsjoen kunnassa sijaitseviin tiloihin

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Tämä laki ei aiheuta muutosta siihen, mitä erikseen on säädetty tai muutoin on voimassa oikeudesta kalastaa 1 momentissa tarkoitetussa vesistössä.

2 ja 3 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

4 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Sellainen liitettävään alueeseen kohdistuva erityinen pysyväisluontoinen oikeus, joka toimituksessa voidaan luotettavasti osoittaa, jätetään toimituksessa voimaan ja merkitään maa-rekisteriin.

(3 mom. kuten 2 mom. hallituksen esityksessä.)

5—7 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Helsingissä 21 päivänä tammikuuta 1983

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Kaarna, jäsenet Grönholm, Hietala, Ihamäki, A.-L. Jokinen, Löyttyniemi, Malm, Paakkinen, Perho, Pihlaja-

mäki, Salminen, Tapiola, Vesterinen ja Vähäkangas sekä varajäsenet Fred, Mäkyinen ja Skinnari.

Vastalause

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan n:o 7/1978 vp. ja n:o 11/1982 vp. katsonut, että muun muassa saamelaisväestön kalastusoikeus Tenojoessa nauttii hallitusmuodon 6 §:ssä säädettyä omaisuudensuojaa. Käsillä olevaa lakiehdotusta koskevassa jälkimmäisessä lausunnossaan perustuslakivaliokunta on todennut, että se voidaan säätää tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä vain, mikäli asianmukaisella tavalla varmistetaan, etteivät mainitut nautintaoikeudet lain seurauksena tosiasiallisesti kavennu.

Laki- ja talousvaliokunta ei mielestämme ole kyllin vakavasti pyrkinyt varmistamaan alkupe-

räisväestön oikeuksien turvaamista. Valiokunnan tekemä matka lakiehdotuksessa tarkoitettulle alueelle osoitti, että ranta-alueiden saattaminen yksityiseen omistukseen voi aiheuttaa huomattavia ongelmia alkuperäisväestön oikeuksien toteutumiselle. Mielestämme nämä kokemukset sekä perustuslakivaliokunnan asiassa antama lausunto huomioon ottaen valiokunnan hallituksen esitykseen tekemät muutosehdotukset saamelaiden kalastusoikeuksien turvaamiseksi eivät ole läheskään riittäviä. Muutosehdotuksista, jotka ovat syntyneet maa- ja metsätalousministeriön piirissä, ei edes kuultu oikeusministeriötä eikä muita asiantuntijoita. Myöskään ei kuultu

valtiosääntöoikeuden asiantuntijoita siitä, ovatko valiokunnan ehdottamat muutokset riittäviä, jotta laki voitaisiin säätää tavallista lainsäädäntöjärjestystä noudattaen. Äänestyspäätöksellään valiokunta kieltäytyi kuulemasta lisää asiantuntijoita. Mielestämme lakiehdotus voidaan valiokunnan ehdottamassa muodossa säätää vain valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä säädetyssä järjestyksessä. Katsomme, että asiaa suuressa valiokunnassa käsiteltäessä säätämisyjärjestyksestä sekä myös valiokunnan lakiehdotukseen tekemien muutosten vaikutuksesta tulisi kuulla lisää asiantuntijoita.

Pidämme lisäksi myös epätarkoituksenmukaisena lain säätämistä valiokunnan ehdottamassa muodossa. Mielestämme perustuslainsäätämis-

järjestyksessäkään ei tule säätää saamelaisväestön kalastusoikeuksia loukkaavaa lakia. Tenojoen ranta-alueisiin liittyy myös sellaisia suoje-luun, virkistykseen ja matkailuun liittyviä arvoja, jotka olisi ranta-alueiden omistusoikeusjärjestelyjä suoritettaessa turvattava. Niinpä esimerkiksi kyseiselle alueelle rakentamista ei saisi jättää yksinomaan kunnan rakennusjärjestyksessä säänneltäväksi, vaan lain tasolla olisi säädettävä yleisen edun vaatimista rajoituksista. Tällaisia säännöksiä ei sisälly käsillä olevaan lakiehdotukseen.

Edellä sanotun perusteella ehdotamme,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 21 päivänä tammikuuta 1983

Hannu Tapiola
Pertti Hietala
Jouko Skinnari
Eino Grönholm

Anna-Liisa Jokinen
M.-L. Salminen
Juhani Vähäkangas
Saara-Maria Paakkinen

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Liite

Helsingissä,
21 päivänä joulukuuta 1982
Lausunto n:o 11

Laki- ja talousvaliokunnalle

Laki- ja talousvaliokunta on kirjeellään 13 päivältä lokakuuta 1982 pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 5 laiksi eräiden ranta-alueiden liittämisestä Utsjoen kunnassa sijaitseviin tiloihin. Asian johdosta ovat olleet kuultavina lainsäädäntöneuvos Timo Kotkasaari oikeusministeriöstä, hallitussihteeri Pauli Karvinen maa- ja metsätalousministeriöstä, piiri-insinööri Kalevi Routala Rovaniemen maanmittauspiirin maanmittaustoimistosta, professori, osastonjohtaja Pekka Tuunainen ja tutkija Eero Niemelä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksesta, jolta on lisäksi saatu kirjallinen lausunto, professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, professori Ilkka Saraviita, kalastuskunnan esimies Niilo Aikio ja kalastuskunnan esimies Antti Katekeetta. Käsiteltävään asiaan yksinomaan valtiosääntöoikeudelliselta kannalta perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti seuraavaa.

Hallituksen esitykseen sisältyvässä lakiehdotuksessa laiksi eräiden ranta-alueiden liittämisestä Utsjoen kunnassa sijaitseviin tiloihin, jäljempänä lakiehdotus, ehdotetaan isojaosta ja verollepanosta sekä valtion mailla olevien vuokra-alueiden lunastamisesta Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa huhtikuun 28 päivänä 1925 annetun lain (157/25) nojalla suoritetuissa toimituksissa valtionmaaksi jätettyä Tenojoen tai siihen laskevan vesistön ranta-aluetta liitettäväksi Utsjoen kunnassa oleviin tiloihin. Ranta-alue liitettäisiin sen kohdalla olevaan tilaan vastikkeetta, ellei kysymyksessä ole kokonaan virkistyskäytössä oleva tila, johon ranta-alue voidaan liittää vain omistajan sitä vaatiessa ja maksaessa valtiolle käyvän hinnan mukaisen korvauksen. Jos valtio tarvitsee ranta-aluetta rakennuspaikaksi taikka venevalkama-, varasto- tai tiealueeksi taikka muuhun näihin verrattavaan erityiseen tarkoitukseen, tällainen alue jätettäisiin edelleen valtiolle. Ranta-alue jäisi samoin valtion omistukseen, milloin kokonaan

virkistyskäytössä olevan tilan omistaja ei asianomaisessa maanmittaustoimituksessa vaatisi tilansa kohdalla olevan ranta-alueen liittämistä tilaan.

Hallitusmuodon 74 §:n mukaan valtion maaomaisuutta ei saa luovuttaa tai pantata, ellei sitä ole laissa myönnetty. Hallitusmuodon säännöksen on katsottava tarkoittavan, että lailla on säädettävä kaikista valtion maaomaisuuden luovutukseen liittyvistä oleellisista seikoista, joista ei voida määrätä lakia alemmilla säädöksillä tai hallinnollisilla päätöksillä. Luovutukseen liittyvät oleelliset seikat käsittävät luovutettavan omaisuuden yksilöinnin, luovutuksen vastikkeellisuuden tai vastikkeettomuuden, omistusoikeuden siirtymisajankohdan tai sen määräytymisperusteen sekä luovutuksen saajan tai saajien yksilöinnin joko heidät suoraan nimeämällä tai säätämällä luovutuksen saajat riittävästi yksilöivä määräytymisperuste siitä, kenelle luovuttaminen voi tapahtua. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen luovuttaminen voidaan säätää tapahtuvaksi suoraan lain nojalla tai lailla järjestää omistusoikeuden siirtymismenettely taikka lailla antaa valtuutus luovutukseen. Hallitusmuodon 74 §:n kannalta ei ole estettä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisena lakina.

Lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin mukaan kokonaan virkistyskäytössä olevaan tilaan ranta-alue voidaan liittää vain, jos omistaja sitä vaatii toimituksessa ja maksaa valtiolle siitä käyvän hinnan mukaisen korvauksen. Muihin tiloihin ranta-alueen liittäminen tapahtuisi vastikkeetta. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan tarkoituksena on tältä osin pyrkiä turvaamaan ja parantamaan paikkakunnalla pysyvästi asuvan väestön elinkeinon harjoittamismahdollisuuksia. Vastaavaa tarvetta ei ole niiden tilojen osalta, jotka ovat kokonaan virkistyskäytössä. Yhdenvertaisuuden kannalta on kuitenkin huomattava, että näidenkin tilojen omistajilla on oikeus vaa-

tia ranta-alueen vastikkeellista liittämistä tilaansa. Menettely ei myöskään johtaisi kysymyksessä olevien omistajien yleisten oikeuksien kaventumiseen.

Yleensä on katsottu, että hallitusmuodon 5 §:n säännöksen tarkoituksena on estää kansalaisten tai kansalaisryhmien asettaminen ilman yleisesti hyväksyttävää perustetta toisiaan edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhtä selvänä on toisaalta pidetty, ettei hallitusmuodon yhdenvertaisuusnormi edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaiset. Perustuslakivaliokunta katsoo, ettei lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin säännös loukkaa hallitusmuodon 5 §:n yhdenvertaisuusperiaatetta, vaikka lakiehdotuksessa määritellyllä perusteella yksilöitävissä oleva yhdenmukainen ryhmä eli niiden tilojen omistajat, jotka asuvat pysyvästi paikkakunnalla ja käyttävät tilaansa elinkeinon harjoittamiseen, saisivat tilaansa liitettävän ranta-alueen korvauksetta, kun taas muut eli tilojen omistajat, joiden tila on kokonaan virkistyskäytössä ja jotka asuvat pysyvästi muualla tai ovat oikeushenkilöitä, saisivat ranta-alueen tilaansa liitetyksi vain sitä vaatiessaan ja maksaessaan siitä valtiolle käyvän hinnan mukaisen korvauksen.

Lausunnossaan n:o 7 (1978 vp.) hallituksen esityksestä n:o 243 (1976 vp.) Inarin, Enontekiön ja Utsjoen kunnissa suoritettavaa vesialueiden rajankäyntiä sekä kalastamista pohjoisella vesialueella koskevaksi lainsäädännöksi perustuslakivaliokunta lausui, että luontaistaloudesta huomattavan osan toimeentulostaan saavilla maata omistamattomilla kysymyksessä olevien kuntien asukkailla, joista valtaosa kuuluu saamelaisväestöön, on perinteisesti ollut ja edelleenkin on puheena olevilla vesialueilla sellainen vähintään nautintaperusteisiin oikeuksiin rinnastettava oikeus kalastukseen, jota on sekä ammattikalastuksen että kotitarvekalastuksenkin luontoisena pidettävä sellaisena varallisuusarvoisena etuna haltijalleen, jonka on perustuslakivaliokunnan käytännössä katsottu nauttivan hallitusmuodon 6 §:ssä tarkoitettua omaisuudensuojaa.

Käsiteltävänä oleva lakiehdotus ei säätele maa-alueiden omistajien asemaa tai velvollisuuksia omistajina. Tämä merkitsee muun ohella sitä, että sikäli kuin tietyn ranta-alueen omistajalle on kuulunut joitakin oikeuksia tai velvollisuuksia, ne siirtyvät sellaisinaan uudelle omistajalle. Tämän vuoksi lakiehdotus ei si-

nänsä loukkaa sellaisia omaisuudenturvaa nauttivia oikeuksia, joita edellä mainitussa lausunnossa tarkoitetaan, koska lakiehdotuksen tarkoituksena on vain eräiden ranta-alueiden siirtäminen valtion omistuksesta toiselle omistajalle ja koska edellä tarkoitettujen oikeuksien käyttö on oikeudellisesti riippumaton maanomistuksesta eli siitä, kuuluvatko kysymyksessä olevat ranta-alueet valtiolle vai muulle omistajalle.

Vaikka tilanne oikeudellisesti ei muutuakaan, ranta-alueiden omistajan vaihdoksella saattaa olla sellaisia tosiasiallisia vaikutuksia, jotka on otettava huomioon asian valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa. Perustuslakivaliokunnan lakiehdotuksen tosiasiallisista vaikutuksista nyt kysymyksessä olevilta osin saamat selvitykset ovat kuitenkin olleet ristiriitaisia.

Toisaalta on esitetty, ettei ranta-alueen liittäminen sen kohdalla oleviin tiloihin millään tavoin vaikuta ns. jokamiehen oikeuteen käyttää ranta-aluetta liikkumiseen ja muuhun luvalliseen oleskeluun lukuun ottamatta niitä harvoja tapauksia, joissa liitettävä ranta-alue tulisi kuulumaan rauhoitetuksi pihapiiriksi katsottavaan alueeseen. Edelleen on katsottu, ettei ranta-alueen liittäminen sen kohdalla oleviin tiloihin vaikeuttaisi muiden kuntalaisten rantaan pääsyä myöskään sen vuoksi, että valtion metsämaa rajoittuu useissa kohdin rantaan. Lisäksi on esitetty, että lakiehdotuksessa edellytetään valtion venevalkama-, varasto- tai tiealueeksi taikka muuhun näihin verrattavaan erityiseen tarkoitukseen tarvitsemat alueet jätettäväksi edelleen valtion omistukseen, joten kalastuksen edellyttämä rantaanpääsy on turvattu.

Toisaalta on katsottu, että ranta-alueista on muodostunut kalastuksen kannalta merkittäviä tukialueita, joilla voidaan säilyttää kalastukseen tarvittavaa välineistöä ja hankkia patotarvikkeita kalastuksen kannalta tarkoituksenmukaisimmalla tavalla. Valtion omistamaa ranta-aluetta käytetään myös veneestä tapahtuvan kalastuksen edellyttämään rantautumiseen ja leiriytymiseen soutuvuoroja odottaessa. Edelleen on todettu, että Norjan kanssa Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen mukaan paikkakuntalaiset saavat kalastaa vavalla ja vieheellä lohta, taimenta ja merirautua kaikilta ranta-alueilta sekä veneestä lunastamalla tähän oikeuttavan kalastusluvan. Samoin on huomautettu siitä, ettei lakiehdotukseen sisälly säännöksiä toisen tilan kohdalla olevan patopaikan perinteisen käytön eikä perinteisen rannalta tapahtuvan kalastuksen tur-

vaamisesta. Perustuslakivaliokunnan mielestä tulee edellä mainittujen oikeuksien säilyminen varmistaa.

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta katsoo, että lakiehdotus voidaan säätää tavallisena lakina vain sillä edellytyksellä, että lakiehdotuksessa asianmukaisella tavalla varmistetaan, etteivät edellä mainitussa lausunnossa n:o 7 (1978 vp.) tarkoitetut oikeudet lakiehdotuksen täytäntöönpanon seurauksena tosiasiallisesti kavennu.

Edellä esitettyyn viitaten perustuslakivaliokunta, jolla ei ole muuta huomautettavaa lakiehdotuksen johdosta, kunnioittavasti lausuntoaan esittää,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä edellyttäen, että tämän lausunnon perusteluissa esitetty valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Perustuslakivaliokunnan puolesta:

Erkki Pystynen

Martti Manninen

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pystynen, varapuheenjohtaja Liedes, jäsenet Eenilä, Häggblom, Knuuttila, Laitinen, Luja-Penttilä, Lut-

tin, Muroma, Männistö, Pokka, Tuomaala, Zyskowitz ja Äikäs sekä varajäsenet Anna-Liisa Jokinen, Lahti-Nuuttila ja Mörttinén (osittain).

Eriävä mielipide

Toisin kuin perustuslakivaliokunnan enemmistö katsoo, että lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin säännös loukkaa hallitusmuodon 5 §:n takaamaa kansalaisten yhdenvertaisuutta. Tämän vuoksi sanottu momentti olisi lakiehdotuksesta poistettava tai lakiehdotus käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyssä järjestyksessä.

Lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentti syrjii selvästi perusteettomalla tavalla ja lisäksi vielä tilapäisellä ja jossain määrin sattumanvaraisella perusteella tiedossa olevaa ja hyvin rajallista kansalaisryhmää. Alueella, jolla lakiehdotusta tulotisiin soveltamaan, olisi noin 70 maanomis-

tajaa, jotka käyttävät aluettaan yksinomaan virkistystarkoituksiin ja jotka siten saisivat ranta-alueen liitetyksi tilaansa vain maksamalla käyvän hinnan mukaisen korvauksen. Sen sijaan noin 150 maatalouden ja ammattikalastuksen harjoittajaa saisi kysymyksessä olevat ranta-alueet tilaansa liitetyksi ilman eri korvausta. Tällainen julkisen vallan harjoittama syrjintä etujen antamisessa on perusteetonta sekä sattumanvaraisiin ja tilapäisiin tekijöihin perustuvaa siksi, että elinkeinon tai ammatin harjoittamiseen liittyvät olosuhteet saattavat muuttua sekä asianomaisen tahtoen että tahtomatta. Nykyinen virkistysalueen omistaja saattaa hyvin olla enti-

nen maatalouden harjoittaja tai tulevaisuuden kalastaja. Yhtä hyvin nykyinen maatalouden harjoittaja saattaa vastaisuudessa olla tilaansa yksinomaan virkistystarkoituksiin käyttävä henkilö. Mikään hallituksen esityksessä ei myöskään estä asianomaista luovutuksen saajaa myymästä korvauksetta saamaansa ranta-aluetta virkistyskäyttöön.

Näin ollen kysymyksessä olevien ryhmien olosuhteet eivät poikkea toisistaan tavalla, joka oikeuttaisi kohtelevaan niitä näin eriarvoisesti, sillä tilapäiset, sattumanvaraiset tai tahdonvaltaiset olosuhteet tai seikat eivät voi määrätä lainsäädännön perustuslainmukaisuutta tai -vastaisuutta.

Helsingissä 21 päivänä joulukuuta 1982

Juhani Laitinen

Edellä esitettyyn viitaten katsomme kunnioittavasti, että perustuslakivaliokunnan olisi tullut lausuntonaan esittää,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrätyssä järjestyksessä,

mutta voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrätyssä järjestyksessä edellyttäen, että lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin säännös poistetaan.

Impi Muroma